

ЯРОЩУК Дмитро Миколайович,
курсант курсу № 3 факультету
забезпечення державної безпеки, 124
навчальної групи, Київський інститут
Національної гвардії України

Науковий керівник:

СКИБА Оксана Миколаївна, старший
викладач кафедри мовної підготовки,
Київський інститут Національної
гвардії України

ІНФОРМАЦІЙНА АГРЕСІЯ ТА ПРОПАГАНДА: МОВНІ СТРАТЕГІЇ ВПЛИВУ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ

В умовах глобалізації інформаційного простору та розвитку цифрових технологій ці явища набувають нових форм та масштабів, що актуалізує необхідність їх системного дослідження та розробки ефективних механізмів протидії. Сучасна інформаційна агресія характеризується цілеспрямованим використанням комунікативних ресурсів для досягнення політичних, військових, економічних або соціальних цілей. На відміну від традиційних форм впливу, інформаційна

агресія передбачає використання широкого спектру мовних стратегій, що впливають на когнітивні процеси, емоційний стан та поведінку цільової аудиторії. Мовні стратегії інформаційного впливу охоплюють різноманітні лінгвістичні та комунікативні прийоми, серед яких особливе місце займають лексико-семантичні маніпуляції. Такі прийоми включають використання емоційно забарвленої лексики, евфемізмів та дисфемізмів, метафоричних моделей та оцінних суджень, що формують необхідне сприйняття подій та явищ. Наприклад, один і той самий факт може бути представлений через призму різних лексичних одиниць: «військова операція» або «вторгнення», «визволення» або «окупація», що суттєво впливає на його інтерпретацію [1].

Синтаксичні стратегії інформаційного впливу реалізуються через використання специфічних граматичних конструкцій, що дозволяють акцентувати увагу на певних аспектах повідомлення або, навпаки, приховати небажану інформацію. До таких стратегій належать використання пасивних конструкцій для уникнення вказівки на суб'єкт дії,

риторичні запитання, що підштовхують до певних висновків, а також складні синтаксичні структури, що ускладнюють розуміння та критичний аналіз повідомлення. Наративні стратегії інформаційного впливу спрямовані на формування цілісних оповідних структур, що пропонують певну інтерпретацію подій та явищ. Такі наративи часто ґрунтуються на бінарних опозиціях («ми – вони», «свої – чужі», «добро – зло»), що спрощують складну реальність та створюють чіткий емоційний контекст для сприйняття інформації. Наративні стратегії також передбачають селективний відбір фактів, їх певну послідовність та інтерпретацію, що формує необхідний контекст та спрямовує аудиторію до бажаних висновків. Аргументативні стратегії інформаційного впливу ґрунтуються на використанні логічних та псевдологічних аргументів для обґрунтування певних тез. До таких стратегій належать використання хибних силогізмів, підміна тези, апеляція до авторитету або більшості, а також використання статистичних даних без належного контексту. Такі стратегії створюють ілюзію об'єктивності та обґрунтованості повідомлення, ускладнюючи

його критичний аналіз [2].

Емоційно-психологічні стратегії інформаційного впливу спрямовані на активацію певних емоційних станів, що сприяють некритичному сприйняттю інформації. До таких стратегій належать апеляція до страху, створення відчуття загрози, використання шокуючого контенту, а також апеляція до почуття провини або гордості. Емоційно заряджені повідомлення обробляються переважно через лімбічну систему мозку, минаючи префронтальну кору, відповідальну за критичне мислення, що суттєво підвищує ефективність інформаційного впливу. Нейролінгвістичні дослідження механізмів сприйняття інформації свідчать про наявність когнітивних упереджень та психологічних ефектів, що можуть бути використані для маніпулювання масовою свідомістю. Ефект підтвердження упередженості (*confirmation bias*) призводить до селективного сприйняття інформації, що відповідає існуючим переконанням, тоді як суперечлива інформація ігнорується або заперечується. Ефект авторитету (*authority effect*) створює підвищену довіру до джерел, що сприймаються як авторитетні або експертні, навіть

якщо їхня інформація є недостовірною. Ефект первинності (*primacy effect*) зумовлює більший вплив інформації, отриманої першою, на формування загального враження та оцінки. Урахування цих психологічних механізмів дозволяє розробляти більш ефективні стратегії протидії інформаційним маніпуляціям та підвищувати рівень медіаграмотності населення [3].

Важливою особливістю сучасної інформаційної агресії є використання технології «фальшивих новин» (*fake news*), що передбачає створення та поширення недостовірної інформації з метою дезінформації та маніпулювання громадською думкою. Такі повідомлення часто містять елементи правдивої інформації, що ускладнює їх верифікацію, та поширюються через різноманітні канали комунікації, створюючи ефект «інформаційного шуму». Технологія «інформаційного каскаду» передбачає послідовне поширення певної інформації через різні канали комунікації, що створює ефект її підтвердження з різних джерел. Початкове повідомлення може бути розміщене в маргінальному медіа або соціальних мережах, а потім поступово «підхоплюватися» більш авторитетними джерелами, що надає

йому легітимності та достовірності в очах аудиторії. Диверсифікація каналів поширення інформації та використання алгоритмів соціальних мереж для таргетування повідомлень на конкретні аудиторії суттєво підвищує ефективність інформаційного впливу. Алгоритмічні системи рекомендацій, що використовуються в соціальних мережах та пошукових системах, створюють ефект «інформаційних бульбашок» (*filter bubbles*), коли користувачі отримують переважно інформацію, що відповідає їхнім переконанням та інтересам, що підсилює поляризацію суспільства та ускладнює доступ до альтернативних поглядів та інтерпретацій [4].

Протидія інформаційній агресії та пропаганді потребує розробки комплексних стратегій, що охоплюють як освітні, так і регуляторні аспекти. Формування критичного мислення та медіаграмотності є ключовими елементами захисту від мовних маніпуляцій. Здатність ідентифікувати маніпулятивні прийоми, перевіряти інформацію та аналізувати її в контексті забезпечує психологічну резистентність до інформаційного впливу. Інституційні механізми протидії інформаційній агресії

включають створення спеціалізованих органів моніторингу інформаційного простору, розробку нормативно-правової бази для регулювання інформаційної діяльності та впровадження технологічних рішень для виявлення та маркування недостовірної інформації. Міжнародне співробітництво у сфері інформаційної безпеки потребує розробки спільних стандартів та протоколів реагування на інформаційні загрози, гармонізації законодавства різних країн та створення механізмів швидкого обміну інформацією про виявлені випадки дезінформації. Розуміння мовних стратегій інформаційної агресії дозволяє не лише ефективно протидіяти їй, але й розвивати демократичні практики комунікації, засновані на принципах відкритості, достовірності та поваги до людської гідності. В умовах інформаційного суспільства здатність критично осмислювати інформацію та протистояти маніпуляціям стає ключовою компетенцією громадянина та необхідною умовою збереження демократичних цінностей [1].

Дослідження лінгвістичних механізмів інформаційної агресії потребує міждисциплінарного підходу, що об'єднує

методи лінгвістики, психології, соціології, політології та комп'ютерних наук. Лінгвістичний аналіз пропагандистських повідомлень дозволяє виявити специфічні мовні маркери маніпулятивного впливу, такі як використання оцінної лексики, модальних конструкцій, імпліцитних пресупозицій та мовних імплікатур. Психологічні дослідження механізмів сприйняття та обробки інформації доповнюють лінгвістичний аналіз розумінням когнітивних процесів, що зумовлюють вразливість до маніпулятивного впливу. Соціологічні дослідження дозволяють визначити соціальні групи, найбільш вразливі до певних типів інформаційного впливу, та розробити цільові програми підвищення медіаграмотності. Комп'ютерні методи аналізу великих обсягів даних (*big data*) та автоматичного виявлення недостовірної інформації на основі алгоритмів машинного навчання становлять перспективний напрямок розвитку технологій протидії інформаційній агресії.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В.Г., Нікітенко В.О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : монографія.

Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 460 с.

2. Дудатьєв, А., Куперштейн, Л., Войтович, О. Інформаційне протиборство: моделі реалізації та оцінювання інформаційних операцій. *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*. 2023, № 4(20). С. 72–80.

3. Свідерська О. Цифрова пропаганда та ризики інформаційної безпеки у контексті російсько-української війни. *Політикус*. 2022, № 2. С. 6–65.

4. Nabozhniak O., Tsekhanovska O., Castagna A., Khutkyu D., Melenchuk A. Revealing Russian influence in Europe: Insights from Germany, France, Italy and Ukraine. Kyiv: Institute of Innovative Governance, 2023. 89 p. URL: <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2024-01/revealing-russian-propaganda-3%5B71%5D.pdf> (дата звернення: 17.02.2025).